THE ECONOMIC STATUS OF THE JEWS DURING THE MIDDLE AGES: HISTORICAL AND LITERARY CONVERGENCES

Claudia Bosoi

PhD., University of Bucharest

Abstract: The present paper aims to illustrate the economic status of the Jews during the Middle Ages, and more specific – two different landmarks: the money-lender Jew and the Court Jew. The following analysis will provide a brief historical background, it will investigate some relevant cases, and it will offer a refreshing point of view to the subject, set up from a literary approach.

Keywords: commerce, the money-lender Jew, the Court Jew, the Middle Ages, literary approach.

Istoria ne arată că perioada medievală este una fastă pentru dezvoltarea comerțului. Într-o primă etapă, apare „negustorul itinerant care folosea drumurile (mai degrabă poteci), căile fluviale şi maritime şi care participa la vestitele iarmaroace care se țineau aproape tot anul în Champagne (secolul al XIII-lea)”[1]. Dezvoltarea oraşelor coincide cu apariția negustorului sedentar; şi aici evreii joacă un rol important, prin atitudinea de blamare pe care o cultivă Biserica față de negoț şi cămătărie, întrucât „doctrina ei s-a alcătuit în mediul rural şi meşteşugăresc ebraic, [şi] nu recunoaşte decât lucrarea creatoare ca izvor legitim de câştig şi bogăție”[2].

Dezvoltarea negoțului va angrena, în mod necesar, o rafinare a mijloacelor de operare în domeniul economic. Astfel, vor fi valorificate contractele de asociere (*commenda*), metodele de asigurare (spre sfârşitul secolului al XII-lea) şi uzul cambiei, sub forma simplă a *biletului la ordin*, sau aceea complexă, a *trátei*. Elementul de noutate a constat însă în apariția contabilității cu registrele de comerț şi, mai ales, contabilitatea în partidă dublă. Firește, negustorii au contribuit în mod decisiv la progresul şi la prosperitatea statelor, prin dezvoltarea scrierii, a limbilor de circulație, a matematicii, a geografiei şi a tehnicii. Au fost elaborate un glosar arabo-latin, un dicționar trilingv (în latină, cumană şi persană) şi s-au răspândit limbile naționale: franceza pentru târgurile din Champagne, germana pentru oraşele subsumate companiilor comerciale occidentale (hanseatice) şi italiana (de exemplu, primul text cunoscut în limba italiană este un fragment de carte de socoteli a unui negustor, din anul 1211)[3].

[1] Ovidiu Nicolae Grivu, Ileana Grivu, Olimpia Doina Cirimpei, Adrian Stelian Faur, Cap. „Evreii în Evul Mediu”, în *Din istoria şi civilizația evreilor*, vol. I, „Antichitatea şi Evul Mediu”, Ed. Mirton, Timişoara, 2000, p. 306.
[2] Le Goff, citat de Ovidiu Nicolae Grivu…, *ibidem*, p. 306.
[3] Ovidiu Nicolae Grivu, *op. cit.*, p. 307.

BDD-A25683 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:38 UTC)

În jurul anului 1000, pe teritoriul a ceea ce va fi Franța doar câteva orașe configurează spațiul rural. Aici trăiesc laolaltă meseriaşi şi cămătari, majoritatea fiind evrei. Comerțul „de lux" se diversifică, acesta reprezentând apanajul creştinilor. Cămătăria este lăsată pe seama evreilor, căci este considerată „o îndeletnicire murdară, însă necesară societății"[4]. De fapt, evreii erau atât de necesari încât patricianul venețian Marin Sanudo exclama, la 9 noiembrie 1519, că „într-o țară evreii sunt la fel de trebuincioşi ca brutarii", protestând împotriva persecutării lor. Ura împotriva evreilor nu era îndreptățită; aidoma creştinilor, foloseau uneori procedee despre care Braudel spune

că „fac parte din moravuri", constituind o realitate inerentă secolului al XIV-lea: vânzări simulate, false scrisori de târg, cifre fictive în actele de notariat[5].

Evreii şi creştinii

Un aspect tematic adesea eludat rezidă în faptul că nu numai evreii practicau cămătăria. Dacă „până în secolul al XII-lea, împrumutul cu camătă care nu punea în joc sume importante şi care se făcea, în parte, în cadrul economiei naturale era aproape cu totul în mâinile evreilor"[6], avântul economic manifestat în acel secol a sporit numărul cămătarilor creştini, mereu în contrapartidă cu evreii. Cămătarii creştini depindeau de tribunalele ecleziastice, spre deosebire de evrei şi străini, care depindeau de justiția laică, mult mai dură şi mai represivă.

Conciliul IV (Lateran, 1215) a luat hotărâri în mod vădit antiiudaice: „Dorind ca în felul acesta să împiedicăm tratarea inumană a creştinilor de către evrei hotărâm [...] ca, în cazul în care, sub un pretext oarecare, evreii au cerut creştinilor dobânzi mari şi excesive, orice legătură a creştinilor cu aceştia să fie interzisă până vor da satisfacție".

În Evul Mediu (şi nu numai atunci) sunt vizibile raporturi, atitudini pe care azi le-am privi ca reprobabile: „creştinii nu erau mai buni ca evreii; lăcomia, înşelătoria sunt defecte omeneşti"[7] [ale oamenilor, în general, nu ale evreilor, în particular; n.n.]. Exemplul oferit, deşi abstras dintr-o epopee (*Cântarea Cidului*, 1140), poate fi elocvent în sprijinul acestei idei. În cântul I, capitolul 4 se arată că Cidul are nevoie de bani: „De şase sute mărci vrea Cidu-a vă ruga./ Raquel şi Vidas zic: Prea bine, i le-om da./ Cei doi zic: Însă târgul, ştii, nu se face-aşa,/ Se cade a primi întâi, şi-apoi a da./ Răspund Raquel şi Vidas: Aşa, ne învoim./ Când lăzile vor fi aici, banii'ți avea"[8]. Se ştie că Cidul este cel care înşală, oferind ca garanție două lăzi umplute cu nisip, nicidecum cu averi, celor doi cămătari evrei.

Este interesant de urmărit atitudinea Bisericii față de realitatea economică a cametei, atunci când ea se manifestă în rândurile creştinilor: „Renaşterea valorii sărăciei în secolul al XIII-lea va face şi mai acut sentimentul ticăloşiei cămătarului creştin"[9], Biserica înfățişându-i ca fiind mai răi decât evreii: „[...] căci evreii nu dau împrumuturi cămătăreşti fraților lor. Cămătarii noştri au devenit intimii, valeții de cameră nu numai ai prelaților [...]" (Jurământul «ad status» nr. 58, exemplul 14). Thomas de Chobham (înainte de anul 1215) observa că: „este surprinzator că Biserica îi sprijină pe principii care, fără a fi pedepsiți, transformă în folosul lor banii evreilor...". Mulți clerici îi ostracizau pe cămătarii creştini necinstiți. Étienne de Bourbon,

[4] *Ibidem*, p. 308.
[5] *Ibidem*, p. 308.
[6] Le Goff, citat de Ovidiu Nicolae Grivu..., *ibidem*, p. 308.
[7] Ovidiu Nicolae Grivu, *op. cit.*, p. 309.
[8] În traducerea lui Eugen Tănase.
[9] Le Goff, citat de Ovidiu Nicolae Grivu, *ibidem*, p. 309.

BDD-A25683 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:38 UTC)

dominican din secolul al XIII-lea, scria că: „acesta (un cămătar) a fost îngropat într-un mormânt învecinat bisericii [...]. Dimineața a fost găsit împins departe de biserică, parcă pentru a arăta că *nu era mădular al Bisericii*". Iar Jacques de Vitry (mort înainte de anul 1240) afirma: „Bun gând a avut un preot refuzând să înmormânteze pe unul dintre enoriaşii lui care fusese cămătar..."[10].

Şi totuşi, consecinţele care decurg din această practică ni se par a fi, pentru evrei, mai grave, deşi suferinţele umane nu sunt niciodată comparabile: „Cămătarul evreu din ce în ce mai mult obligat la această funcţie de către societatea creştină, chiar dacă nu păcătuieşte nici faţă de legea evreiască, nici faţă de cea creştină îndură, pe baza unui *antiiudaism latent*, creşterea antisemitismului, ale cărui accese erau întețite de lupta Bisericii şi a principilor creştini împotriva cametei"[11].

Dante, Boccaccio

În Evul Mediu cămătăria a stârnit ura mulțimilor, fapt demonstrat de opera lui Dante, *Divina Comedie*, care în *Infernul* surprinde această realitate istorică: „Dar cum zarafii altei căi urmează,/ ei firea şi-arta le urăsc nespus,/ căci doar în bani nădejdile-şi aşază" (Cântul XI, vv. 109-111). „...dar de gât văzui/ că fiecare-avea legată-o pungă,/ cu-altminteri semn şi-altminterea culoare/ şi cu nesaț priveau la ea-ntr-o dungă" (Cântul XVII, vv. 54-57)[12]. În fine, în cântul XVII, versurile 43-78, au fost identificate familiile Gianfigliazzi din Florența, îmbogățită în Franța, Obriachi din Florența şi Scrovegni din Padova[13]. În Infern, ei nu strigă, nu blesteamă ca alți osândiți, ci, la fel ca atunci când erau în viață, îşi închid în sine durerea, deznădejdea. Dincolo, în moarte, poartă o pungă atârnată de gât, ca dovadă peremptorie a faptului că nu au iubit decât banii.

După anul 1100, recursul la credite devine o formă obişnuită de finanțare a activităților economice. Evreii împrumută cu săptămâna, cu dobânzi la cifre ridicate (40-60% pe an). De aceea, în timpul domniei lui Ludovic IX cel Sfânt (1226-1270) se succedă arestările şi expulzările cămătarilor, iar în anul 1269 se emite o ordonanță de expulzare împotriva lor. Între anii 1270 şi 1315 se fac numeroase confiscări de la evrei. În anul 1306 sunt din nou expulzați, în pofida eforturilor de a-şi dovedi utilitatea, eficiența. Acțiunea se repetă în anul 1322[14].

Există mărturii care contravin impresiei generale de mefiență, dispreț, acte de cruzime îndreptate asupra evreilor. De pildă, Oldenbourg, cu privire la secolul al XIII-lea, afirmă că în Languedoc „evreii, numeroşi şi puternici cum erau în toate marile centre comerciale, nu erau ținuți la distanță de viața publică de vreo prejudecată religioasă: medicii şi profesorii se bucurau, în cetăți, de stima generală, aveau şcoli unde predau cursuri gratuite, uneori publice, la care studenții catolici nu aveau niciun inconvenient să asiste. Se cunosc numele doctorului Abrajam din Beaucaire, a înțeleptului Simeon şi al rabinului Jacob, la Saint-Gilles. Influența apocrifelor iudaice şi musulmane se răspândeşte în cler şi chiar în popor. Mai mult, se văd evrei printre consulii şi magistrații unor oraşe"[15].

[10] Ovidiu Nicolae Grivu, *op. cit.*, pp. 309-310, s.n.
[11] Le Goff, citat de Ovidiu Nicolae Grivu, *ibidem*, p. 310, s.n.
[12] Dante Alighieri, *Divina Comedie. Infernul*, traducere de Eta Boeriu, BPT, Ed. Minerva, Bucureşti, 1982.
[13] Ovidiu Nicolae Grivu, *op. cit*, p. 310.
[14] *Ibidem*, p. 310.
[15] *Ibidem*, p. 311.

BDD-A25683 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:38 UTC)

În anul 1320, mizeria săracilor de la sate, survenită din cauza foametei, a dus la izbucnirea unei mişcări ample, insolite, numită a „păstoraşilor”. Atât țăranii, cât şi dezrădăcinații din nordul Franței s-au grupat, înaintând spre sud, către o îmbarcare imaginară spre Ţara Sfântă. Au luat cu asalt castele şi abații, au incendiat primării şi registre de biruri, au eliberat deținuții închisorilor şi, odată ajunşi în Sud, i-au atacat pe evrei. Datoriile acumulate de țărani la evrei (pentru hrană în perioadele de foamete sau pentru pluguri) durau de multă vreme. Ţăranii crezuseră că fuseseră anulate prin expulzarea evreilor în 1306 din ordinul regelui Filip IV cel Frumos (1285-1314); nu au prevăzut că fiul său, Ludovic X (1314-1316), le va condiționa în mod abil întoarcerea, prin livrarea în vistieria regală a două treimi din datoriile recuperate. „Păstoraşii”, ajutați de populația locală, au măcelărit majoritatea evreilor din Bordeaux, apoi pe cei din Alpi. Fără a ține seama de ordinul regal care stipula protecția evreilor, autoritățile locale nu au împiedicat atacurile şi chiar, în unele cazuri, s-au alăturat răzvrătiților. Considerați *păgâni*, evreii aveau împotriva lor pe cei mai credincioşi dintre creştini, căci uciderea şi jefuirea lor erau percepute drept un lucru *sfânt*[16].

Între anii 1315 şi 1364 s-a manifestat o inflație agresivă, pentru care s-au căutat vinovații; deja e un truism, o ironie tragică ce face ca evreii să fie învinuiți şi de această dată. Iată că în secolul al XIII-lea „organisme de bancă şi de credit puternice, ca Ordinul Templierilor (lichidat de Filip IV cel Frumos pentru a-i confisca bunurile) sau, cu un rol secundar, cum erau casele [de împrumut ale] evreilor, au dispărut”[17], drept care acuzele aduse evreilor erau fără acoperire în realitatea factuală[18].

Identificăm, datorită lui Le Goff, „cauza majoră a segregării evreilor” în „evoluția economică şi închegarea lumii feudale şi a lumii urbane”; motivația constă în faptul că ei nu pot fi admişi în sistemele sociale reprezentate de vasalitate şi de comune. Astfel, Conciliul din Trento (1545-1563) şi contrareforma reprezintă cele două coordonate pe care mizează Biserica pentru a institui ghetoul.

Actele de ură descrise anterior se explică mai degrabă prin convingerea grotescă a stingerii datoriilor față de evrei, prin expulzarea sau chiar prin uciderea lor. Doar vom aminti aici ura care îi va urmări, la sfârşitul secolului al XI-lea în toată Europa, primele pogromuri (în jurul anului 1000), amplificate în timpul primei cruciade (1096), la Worms şi Mainz.

Alungați din Spania şi din Sicilia în anul 1492, iar din Neapole în anul 1540, evreii s-au îndreptat spre Islamul mediteranean şi spre Portugalia. În Turcia (Salonic, Brusa, Istanbul), ei au acumulat averi uriașe începând cu secolul al XVI-lea, ca negustori şi arendași de impozite. Din Portugalia, evreii s-au îndreptat spre Amsterdam şi Hamburg. „Nu încape îndoială că ei au ajutat la expansiunea negustorească a Olandei în direcția peninsulei Iberice” şi, totodată, „sunt [...] printre făuritorii primei măreții coloniale a Americii, mai ales în ceea ce priveşte extinderea culturilor de trestie şi comerțul cu zahar în Brazilia şi în Antile”[19].

La Amsterdam, marea clădire a Bursei a fost finalizată în 1631, fiind ridicată în piața Dam, în fața Băncii şi a clădirii *Oost Indische Compagnie* (Compania Indiilor de Est). Evreii desfăşurau o activitate intensă la Bursă (în anul 1722 se perindau zilnic 4.500 de persoane, cu excepția sâmbetei, când evreii nu mergeau şi, implicit, afluența scădea considerabil).

[16] *Ibidem*, p. 311.
[17] Gh. I. Brătianu, citat de Ovidiu Nicolae Grivu, *ibidem*.
[18] V. și Maurice Druon, *Regii blestemați* [Les rois maudits, 1955-1967], Editura Pentru Literatură Universală, București, 1967.
[19] Braudel, citat de O. N. Grivu, în *Din istoria și civilizația evreilor I*, p. 315.

BDD-A25683 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:38 UTC)

Dacă evreii sefarzi au contribuit de la bun început la dezvoltarea negoțului în Occident, aşchenazii din Europa centrală şi răsăriteană au „evoluat" mai lent. Abia în secolul al XVII-lea evreii polonezi sunt numeroşi la târgurile de la Leipzig, iar secolul al XVIII-lea ilustrează triumful evreilor de Curte în Europa centrală, mari bancheri care finanțează imperiul Austriei şi regatul Prusiei. Tot în secolul al XVIII-lea, evreii săraci din Polonia se îndreaptă spre manufacturile prusiene[20].

Dacă încercăm să analizăm comportamentul creştinilor față de evrei în Evul Mediu, trebuie să conchidem că majoritatea atrocităților au fost consecința faptului că evreii erau cămătari; lor le erau îndatorați creştinii şi, adesea, pentru a *lichida* datoriile, aceştia îi *lichidau* pe evrei. Este interesantă nuanțarea pe care o aduce B. Thomas, conform căreia „nu caracterul evreilor a determinat repartiția lor economică [bancheri, camatari...]; din contră, existența lor socială a determinat caracterul evreilor".

Nu toți creştinii Evului Mediu i-au urât pe evrei. Mulți i-au admirat şi i-au considerat mai buni decât ei. Deşi operă de ficțiune, ne putem raporta la literatură ca la cea mai bună dintre lumile posibile, ca la realitatea plenară. Astfel, Boccaccio, în povestea a II-a din *Decameronul,* intitulată „Evreul Abraham, îndemnat de Giannotto din Civigni, apucă drumul curții papale de la Roma", spune: „...căci de se duce Abraham la Roma şi vede traiul spurcat şi ticălos al preoțimii noastre, nu numai că nici vorbă nu poate fi de încreştinare, dar chiar creştin să fie, s-ar face iar evreu"... Iar în povestea a III-a, „Melchisedec evreul izbutește să scape dintr-o cursă", spune: „Trebuie să ştii [...] că, după cum prostia îl nenorocește adesea pe om [...], tot aşa înțelepciunea îl scapă pe înțelept [...]. Evreul îi dădu de bunăvoie toți banii ceruți..."[21], şi astfel scapă cu viață, după ce rezolvase problema insolubilă a întâietății celor trei religii monoteiste, suprapunându-i povestea celor trei inele.

Evreul de Curte

„Istoricul îl descoperă pe evreul de Curte la sfârşitul Evului Mediu. El îşi consumă biografia în epoca agitată a Războiului de Treizeci de Ani şi a Tratatului din Westfalia, după sfărâmarea Sfântului Imperiu Roman în aproximativ 2000 de mici state independente, unele cu o întindere de numai câțiva kilometri pătrați. Puterea nu mai aparținea nobililor şi ecleziasticilor. Principii şi regii aveau de întreținut armate, administrațiile palatelor şi curți strălucitoare. Pentru a supraviețui, regii şi principii germani aveau nevoie de bani"[22].

Calitățile indispensabile ale omului de finanțe evreu erau „loialitatea necondiționată față de rege sau principe, independența față de nobili, Biserică şi grupurile de nevoiaşi. Oamenii de finanțe evrei umpleau un vacuum; ei ştiau cum să mobilizeze mari sume de bani şi să pună în circulație mărfuri din abundență"[23]. Evreul de Curte era prototipul nu atât al bancherului internațional de la începutul secolului al XX-lea, cât mai degrabă al ministrului de finanțe din ziua de azi. Funcția sa nu era numai aceea de a servi drept şef al intendenței în armată, agentul financiar al prințului, sau de şef al monetăriei, dar şi aceea de a găsi noi surse de venit, de a negocia împrumuturi, de a emite obligațiuni, de a inventa noi impozite. Pe scurt, evreul de Curte

[20] O. N. Grivu, *op. cit.*, p. 317.
[21] Giovanni Boccaccio, *Decameronul,* vol. I, Trad. de Eta Boeriu, BPT, Ed. Minerva, București, 1975.
[22] Lion Feuchtwanger, *Evreul Süss,* Trad. de Nora Galin, Ed. Tesu, Bucuresti, sine anno, *Cuvântul editorului*, p. 5.
[23] Lion Feuchtwanger, *op. cit.*, p. 6.

BDD-A25683 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:38 UTC)

a stabilit metodele prin care îl elibera pe cârmuitor de dependența sa de nobili, prin metode financiare moderne”[24].

Primul evreu de Curte, numit astfel, a fost Samuel Oppenheimer (1635-1703) din Heidelberg. Urmaşul său, în anii lui Leopold I, a fost Samson Wertheimer (1658-1724) din Worms, fost şef-rabin al Ungariei. Lui Jost Liebermann, considerat cel mai bogat om din Germania, nu i-a fost greu, cu cei 100.000 de taleri ai săi, să devină evreul de Curte al Marelui Elector.

Poate cel mai renumit evreu de Curte a fost Joseph Süss Oppenheimer (1692-1738). Viața lui pitorească, insolită, geniul calculelor financiare fructuoase, sfârşitul lui tragic au devenit subiectul unor filme, al unei nuvele de Wilhelm Hauff, al pieselor lui Paul Kornfeld şi Eugen Ortner, al romanului lui Lion Feuchtwanger.

În romanul lui Feuchtwanger, figura lui Süss Oppenheimer devine exemplară pentru *noua generație,* onestă şi cutezătoare, complementară cu *evreii tradiționaliști*, care păstrează o doză mare de luciditate, de realism. Uneori, înțelepciunea practică prevalează asupra problematizărilor religioase şi, în mod paradoxal, nu tinerii gândesc aşa:

> „El, Isac Landauer, văzuse nespus de multe în viață: cocioabele din ulița evreiască, palatele celor puternici. Strâmtoare, murdărie, persecuție, incendiere, moarte, apăsare, neputință. Şi, pe de altă parte, lux, lărgime, bunul plac, stăpânire, măreție. Era unul dintre cei puțini care cunoşteau mecanismul diplomației, pătrunsese până în cele mai mici amănunte aparatul războiului şi al păcii, al stăpânirii oamenilor. Nenumăratele sale afaceri îi ascuțiseră simțurile. Pândea raporturile dintre fapte şi considera cu un zâmbet ironic şi binevoitor constrângerile ridicole ale celor mari. Ştia că nu există decât o singură realitate pe lumea asta: *banii*. Război şi pace, viață şi moarte, virtutea femeilor, puterea Papei, libertățile claselor sociale, puritatea «Confesiunii din Augsburg», corăbiile pe mare, puterea de dominație a prinților, creştinarea Lumii Noi, dragoste, religiozitate, laşitate, orgoliu, viciu şi virtute: totul se face cu bani, totul se preface în bani şi totul se exprimă cu cifre. El, Isac Landauer, cunoştea toate izvoarele şi avea putința să le îndrume. Dar nu era nebun să-şi strige puterea la toate răspântiile; o ținea în taină; un zâmbet uşor și cu înțeles era tot ce amintea puterea lui. Şi încă un lucru: poate că rabinii şi învățații din ulița evreiască aveau dreptate vorbind despre Dumnezeu, Talmud, despre grădina Paradisului și Valea Plângerilor ca despre niște fapte reale şi precise; el însă nu avea timp pentru astfel de discuții și mai degrabă era ispitit să dea crezare unor anumiți francezi, care tratau asemenea chestiuni cu o ironie elegantă. În viața de toate zilele nu-și bătea capul cu astfel de lucruri: mânca orice și considera sâmbăta o zi de lucru. Dar, în ceea ce priveste portul şi înfățişarea, ținea morțiș la tradiție. Se simțea în caftan ca-n propria lui piele. Astfel îmbrăcat intra în cabinetul prinților şi al împăratului. Aceasta era semnificația mai adâncă şi mai tainică a puterii sale. Disprețuia mănuşile şi peruca. Cei mari aveau nevoie de el aşa cum era, în caftan şi cu perciuni. Acesta era triumful său”[25].

„Dar iată pe acest Joseph Süss Oppenheim – noua generație. Mândru, elegant, cu pantofi cu agrafe şi manşete de dantelă. Cum se mai umfla în pene! Ce grosolană era noua generație! Ea nu înțelegea deloc puterea aleasă de a ține puterea în taină, de a o poseda fără s-o trădeze, nu pricepea voluptatea rară de a gusta o bucurie în tăcere, pentru sine. Brelocurile şi pantalonii de atlas, o trăsură de voiaj elegantă, cu servitori la spate si toate micile semne exterioare ale bogăției erau mai prețuite decât o *trátă* a oraşului Frankfurt sau asupra bunurilor markgrafului de Baden, ținute la păstrare în fundul unui sipet. O generație fără gust, fără rafinament”[26]. Şi totuşi, această „generație fără gust, fără rafinament” va şti să trăiască şi să moară în mod demn, rostind profesiunea de credință a evreilor. „Odată cu el a fost îngropat nu spiritul noului

[24] Max Dimont, *Evreii, Dumnezeu și istoria*, trad. de Irina Horea, Ed. Hasefer, București, 2010, p. 276.
[25] Lion Feuchtwanger, *Evreul Süss*, p. 24.
[26] Lion Feuchtwanger, *op. cit.*, p. 25.

BDD-A25683 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:38 UTC)

capitalism, ci spiritul Evului Mediu"[27], aşa cum am încercat a-i proiecta o imagine coerentă cu sine.

Pentru evrei, Evul Mediu a fost o epocă în care perioadele de liniște erau dublate de acelea de prigoană. În perioadele de liniște, evreii puteau lesne accede la cele mai înalte funcții (Runes arată că a existat chiar şi un papă evreu, în persoana lui Anaclet II: 1130-1138). În ciuda tezei lui Werner Sombart, Braudel consideră că nu evreii au „inventat" capitalismul, întrucât numeroşi creştini practicau negoțul şi chiar camăta alături de ei. Capitalismul s-a născut din practica negustorească şi nu evreii trebuie condamnați pentru aspectele sale negative, aşa cum se făcea în Evul Mediu[28].

În mod manifest, alternanța expulzare – rechemare îşi găseşte explicația în faptul că tocmai cei care-i expulzau aveau nevoie de ei, în particular de banii lor. Istoria ne arată că atunci când se negocia succesiunea la tronul imperial între Francisc I (1515-1547) şi Carol (1516-1556), decizia a aparținut ligii bancherilor pe care se sprijinea Carol, ceea ce este simptomatic pentru statutul evreilor, de un echilibru instabil, dacă ar fi să îl caracterizăm printr-un oximoron.

BIBLIOGRAPHY

Alighieri, Dante, *Divina Comedie. Infernul*, În româneşte de Eta Boeriu, Studiu introductiv, tabel cronologic, note şi comentarii de Alexandru Balaci, Colecția «Biblioteca Pentru Toți», Editura «Minerva», Bucureşti, 1982.

Boccaccio, Giovanni, *Decameronul*, volumul I, În româneşte de Eta Boeriu, Prefață şi tabel cronologic de Alexandru Balaci, Colecția «Biblioteca Pentru Toți», Editura «Minerva», Bucureşti, 1975.

Dimont, Max, *Evreii, Dumnezeu şi istoria*, Traducere de Irina Horea, Editura „Hasefer", Bucureşti, 2010.

Druon, Maurice, *Regii blestemați*, Editura Pentru Literatură Universală, București, 1967.

Feuchtwanger, Lion, *Evreul Süss*, Traducere de Nora Galin, Editura «Teşu», București, *sine anno*.

Grivu, Ovidiu Nicolae, Grivu, Ileana, Cirimpei, Olimpia Doina, Faur, Adrian Stelian, *Din istoria şi civilizația evreilor*, volumul I, „Antichitatea şi Evul Mediu", Editura „Mirton", Timişoara, 2000.

[27] Max Dimont, *Evreii*…, p. 278.
[28] O. N. Grivu, *op. cit.*, p. 318.

BDD-A25683 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:38 UTC)